

ОСНОВНІ ФОРМИ ТА МЕТОДИ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГА

Т.О. Афанасьєва

Україна, м. Запоріжжя, Класичний приватний університет

На сьогодні в системі безперервної освіти, не зважаючи на особистісно-орієнтовану парадигму, спостерігається використання традиційних технологій, але вони не є цілком ефективними, відповідно, виникає потреба у впровадженні нових форм і методів професійного розвитку психологів. На наш погляд, саме їх доцільно реалізувати в системі психологічного супроводу. При побудові технології психологічного супроводу ми спиралися на схему професійного розвитку психолога, що дозволило нам визначити найбільш ефективні форми і методи, що сприятимуть його розвитку. Впровадження цих методів, на наш погляд, має сприяти створенню умов для ефективного професійного розвитку психологів, оскільки вони, з одного боку, сприяють формуванню професійної компетентності, з іншого, – забезпечують успішне подолання психологами закономірних професійних криз.

Основними методами технології психологічного супроводу є тренінг, психобіографія, проєктна гра, науково-дослідний клуб.

Вибір тренінгової роботи зумовлений спрямованістю даного виду роботи на зняття обмежень і подолання труднощів, які заважають оптимальному розвитку тих чи інших сторін особистості, розкриття внутрішнього потенціалу особистості й розширення його самосвідомості, що у свою чергу дозволяє реалізувати всі необхідні психологічні умови розвитку професійного й особистісного самопізнання.

Основною метою тренінгу є професійний розвиток фахівця: формування кожним учасником свого професійного стилю, усвідомлення своїх професійних можливостей, визначення шляху професійного росту. В тренінгу використовуються різноманітні засоби активного психологічного навчання для вирішення наступних завдань: розуміння свого професійного Я, прийняття себе в професії (професійна ідентичність), управління собою в професійних ситуаціях, управління своїм професійним розвитком. Завдання тренінгу вирішуються шляхом розвитку рефлексії, залученням розумових засобів для аналізу прототипу професійної діяльності, вдосконалення інтерактивної і перцептивної сторони спілкування, осмислення своєї професійної позиції.

Особливе місце серед методів психологічного супроводу, на наш погляд, займає

психобіографія. Слід зазначити, що в психології відсутнє єдине визначення психобіографічного методу, його цілей, завдань і засобів застосування. В широкому значенні психобіографічний метод визначають як певний концептуальний підхід до вивчення особистості, заснований на уявленні про те, що особистість є “продуктом” власної біографії або історії свого життя. В цьому методі виокремлюється специфічний принцип аналізу особистості через історію її розвитку і становлення. Це метод збору, систематизації, аналізу, інтерпретації і використання в практичних цілях психологічної інформації про життєвий шлях особистості. Проте, спираючись на роботи С. Рубінштейна і Б. Ананьєва, можна стверджувати, що дане визначення має свої недоліки, адже особистість є не тільки продуктом своєї біографії, але і її суб’єктом, тобто активним творцем.

Використання психобіографічного методу як діагностичного інструментарію дозволяє нам визначити: які внутрішні і зовнішні фактори впливали і впливають на професійний розвиток особистості; наявні професійно важливі якості фахівця; мотиви навчально-професійної діяльності.

Психобіографія в процесі професійної фахової підготовки та в рамках підвищення кваліфікації, як розвивальний метод спрямований на розвиток: професійно важливих якостей, які забезпечать йому успіх в подальшій професійній діяльності; мотиву досягнення і афіліації, професійної орієнтації; рефлексивності.

Також психобіографічний метод сприяє: усвідомленню свого професійного шляху; усвідомленню навчально-професійної діяльності; усвідомленню наявних знань, умінь, навичок, необхідних в професійній діяльності; уникненню деструктивного виходу з навчально-професійної кризи; саморозвитку і самопроектуванню.

Наступний метод, який ми пропонуємо використовувати в системі професійної освіти є проектна гра. Вона сприяє розвитку професійних знань, умінь, розвитку самосвідомості, формуванню професійних, інтелектуальних, емоційних й вольових якостей особистості. В процесі професійної освіти найважливішою особливістю проектної гри, на наш погляд, є те, що вона має потенційні можливості для здійснення розвивального ефекту в освітній ситуації. Цей ефект виражається: по-перше, у відмові або трансформації сформованих раніше стереотипів професійного мислення й усвідомленні більш широких можливостей тих понятійних засобів, які були запропоновані студенту; по-друге, в установці на використання організаційної форми, яка аналогічна тій, яка реалізувалася в грі при вирішенні проблем у своїй практичній

діяльності; по-третє, у свідомому включенні в педагогічну практику критеріальної бази логічної оцінки вирішення проблем у професійній діяльності.

Навчання, яке передбачає оволодіння засобами до здійснення рефлексії, повинне забезпечувати психологів засобами самоорганізації. Для цього необхідним є формування нового напрямку в професійно-освітньому просторі по відношенню до досвіду. Його закріплення можливо в схемі рефлексивного виходу за допомогою проектної гри.

В системі професійної освіти проектної гри є невід'ємною частиною психологічного супроводу професійного розвитку особистості, оскільки:

1) дозволяє організовувати реальні ситуації інтелектуальної, розумової роботи у відкритих проблемних зонах, і спеціалісти одержують відповідний досвід діяльності й мислєдіяльності;

2) робота в проектній грі вимагає заняття чіткої, певної позиції й вчить будувати дії виходячи з певної ситуації;

3) проектна гра розкриває інформаційно-знанєву форму освітньої системи, розширюючи всі можливості навчального процесу;

4) проектна гра несе в собі унікальний досвід колективної розумової роботи в умовах відкритої проблемної ситуації, яка потребує від учасників максимального й повного особистісного включення, участі;

5) проектна гра будує модель вирішення проблемної ситуації або модель виходу з конфлікту (якщо такий назрів).

Відтак, проектна гра є ефективним організаційним методом психологічного супроводу професійного розвитку особистості у системі безперервної професійної освіти.

Серед методів психологічного супроводу можна виділити ще один – науково-дослідний клуб. Саме завдяки цьому методу формується і розвивається професійне мислення спеціаліста; його творчі здібності у різноманітних формах професійної діяльності. У межах клубу психологи мають можливість відчувати себе у ролі дослідника або тренера, постійно отримуючи зворотній зв'язок. У роботі науково-дослідного клубу можна виділити три основні напрями: дослідна робота, робота балінтовської групи, організація самостійної роботи.

Дослідивши методи і форми психологічного супроводу ми можемо зробити висновок, що їх комплексне використання в системі безперервної освіти дозволяє досягти стійкої зміни особистості не тільки в поведінкових стратегіях, але і на

глибинному, рефлексивному рівнях. В результаті чого особистість зможе самостійно вирішувати ускладнення у майбутньому незалежно від ситуації.